

۱۰۸ ۷۶۵۵
۹۸,۷,۱۵

به نام خدا

پول و بانکداری

(دیراست دوم)

انتشارات پرکاس - ۱۳۹۸

سرشناس	: تاری، فتح الله، ۱۳۳۸ -
عنوان و نام پدیدارنده	: پول و بانکداری / مولف فتح الله تاری.
وضعیت ویراست	: ویراست ۲.
مشخصات نشر	: تهران، انتشارات پرکاس، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۱۰ ص؛ ۱۵×۲۱، جدول، نمودار، ۱۴×۲۱ س.م.
شابک	: 978-601-746-115-2
وضعیت فهرست نویسی	: فپا
یادداشت	: کتاب حاضر در انتشارات پرکاس در سالهای مختلف منتشر شده است.
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۴۱۸.
موضوع	: بانک و بانکداری -- ایران
موضوع	: Banks and banking -- Iran
موضوع	: سیاست پولی -- ایران
موضوع	: Monetary policy -- Iran
موضوع	: پول -- ایران
موضوع	: Money -- Iran
موضوع	: بانک و بانکداری -- قوانین و مقررات -- ایران
موضوع	: Banking law -- Iran
رده بندی کنگره	: HG2/3270
رده بندی دیویی	: ۱۰۹۵۵/۳۳۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۸۷۳۹۱۳

پول و بانکداری

مؤلف: دکتر فتح اله تازی

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۴۶۹-۴۵-۳

چاپ اول: پاییز ۱۳۹۸

قیمت: ۵۵۰,۰۰۰ ریال

شمارگان: ۱۰۰ عدد

چاپ: اطلس

www.parkaas.ir

انتشارات پرکاس

تهران - صندوق پستی ۳۵۵-۱۴۵۶۵

تلفن: ۴۴۶۹۰۷۶۱

مقدمه	۱۷
فصل اول - تاریخچه و تعریف پول	۱۹
تاریخچه و سیر تحول پول در دنیا	۲۱
خصوصیات مبادله پایاپای	۲۱
مایل و دشواری های مبادلات پایاپای	۲۱
انواع مختلف پول	۲۳
پول کالایی	۲۳
سکه بدینوان	۲۴
خصوصیات پول نری	۲۵
سیستم پولی دو فلزی طلا و نقره	۲۶
قانون گرشام	۲۶
نظام پایه پولی تک فلزی طلا و نقره	۲۷
پول کاغذی	۲۸
خصوصیات پول کاغذی	۲۹
پول تحریری	۳۰
پول الکترونیکی	۳۰
پول مجازی	۳۲
پول رمزیابه	۳۴
مشخصات سیستم های پرداخت الکترونیکی	۳۵
ویژگی های نظام های پرداخت الکترونیک	۳۶
بانکداری الکترونیک	۳۷
مزایای بانکداری الکترونیک	۳۸

۳۹	معایب بانکداری الکترونیک
۳۹	شاخه‌های بانکداری الکترونیک
۴۰	تعریف و نقش پول در اقتصاد
۴۰	تعریف پول
۴۱	ادبیت پول
۴۱	مواضع مطلوب پول
۴۳	وظایف پول
۴۷	پول شوین
۴۹	فصل دوم - بانک و عملیات بانکداری
۵۵	بانک تجاری
۵۵	وظیفه کلی بانک‌های تجاری
۵۶	وظایف عملیات بانک‌های تجاری
۵۹	اصول و خط‌مشی بانک‌های تجاری
۵۹	۱. اصل نقدینگی
۵۹	۲. اصل منفعت
۵۹	۳. اصل امنیت
۶۰	بانک‌های تخصصی یا توسعه‌ای
۶۳	روش‌های نوین خدمات بانکی
۶۳	بانک مجازی چیست؟
۶۶	هدف بانکداری مجازی
۶۷	مزایای بانکداری مجازی
۶۹	فصل سوم - سیر تحول نظام پولی در ایران

۷۱	سیری بر تاریخچه پول در ایران
۷۳	چگونگی پیدایش و چاپ اسکناس در ایران
۷۶	بانک ملی و انحصار نشر اسکناس
۷۷	تحول بانکداری در ایران
۷۷	ملی شدن بانکها
۷۹	قانون ملی شدن بانکها
۸۰	جنبه‌های مثبت ملی شدن بانکها
۸۱	جنبه‌های منفی ملی شدن بانکها
۸۲	ارکان و مجامع مردمی بانکها
۸۷	ادغام بانکها
۹۲	مؤسسات اعتباری غیربانکی
۹۵	تأسیس بانکهای خصوصی بعد از سرنگ شدن اقتدار اسلامی
۹۷	بانکداری اسلامی و انواع سرمایه‌گذاری بدون ربا
۱۰۲	ادعای اختلاف بهره بانکی و ربا
۱۰۶	نقش سود به جای بهره در بانکداری اسلامی
۱۰۹	بانکداری اسلامی و ملاک‌های آن
۱۱۳	قراردادهای مرسوم بانکها در بانکداری کشور
۱۱۳	قرض الحسنه
۱۱۴	اقسام قراردادهای متداول قرض الحسنه در نظام بانکداری بدون ربا
۱۱۶	ویژگی‌های تسهیلات قرض الحسنه
۱۱۹	سپرده‌های سرمایه‌گذاری
۱۱۹	سپرده‌های سرمایه‌گذاری عام

۱۱۹	سپرده‌های سرمایه‌گذاری خاص
۱۲۰	وام و تسهیلات در قالب عقود اسلامی در ایران
۱۲۲	عقود در طرف تسهیلات در بانکداری بدون ربای کشور
۱۲۲	مضاربه
۱۲۶	فروش اقساطی
۱۳۱	بف
۱۳۳	بحاله
۱۳۷	خرید دیر
۱۴۰	مشارکت‌ها
۱۴۱	شرکت ملک (غیر عقدی)
۱۴۱	شرکت اختیاری
۱۴۱	شرکت مدنی
۱۴۲	شرکت حقوقی
۱۴۵	اجاره به شرط تملیک
۱۴۹	مزارعه
۱۵۲	مساقات
۱۵۵	استصناع
۱۵۷	نقش بانک‌های اسلامی در به‌کارگیری «عقد استصناع»
۱۶۱	مراجعه
۱۶۸	اوراق مشارکت
۱۷۰	اعتبارات اسنادی
۱۷۵	ایرادهای وارد بر بانکداری کشور

۱۸۷	فصل چهارم - عرضه پول
۱۸۹	چرا عرضه پول اهمیت دارد؟
۱۹۰	قدرت پول آفرینی بانک‌ها
۱۹۱	نرخ ذخیره قانونی و خلق پول
۱۹۴	ضریب فزاینده پولی
۱۹۹	پایه پولی و مکانیسم خلق پول توسط بانک مرکزی
۲۰۰	رابطه پایه پولی با عرضه پول
۲۰۴	ضریب کاش حتم پول در گردش و ضریب تکاثر نقدینگی
۲۰۶	ترازنامه بانک مرکزی
۲۰۷	جزئیات بخشی از اطلاعات ترازنامه بانک مرکزی
۲۰۷	رفتارهای مؤثر بر عرضه پول
۲۰۸	پول بیرونی و پول درونی
۲۰۹	عرضه پول و نحوه تغییر آن توسط فدرال رزرو (بانک مرکزی آمریکا)
۲۱۵	تغییر تکنیک‌های فدرال رزرو
۲۱۷	پیشینه عرضه پول در آمریکا
۲۲۱	فصل پنجم - تورم
۲۲۳	تورم و علل آن
۲۲۳	انواع تورم
۲۲۳	تورم خزنده
۲۲۵	تورم قدم زننده
۲۲۵	تورم دوند
۲۲۵	ابر تورم یا تورم لجام‌گسیخته

۲۲۶	تورم رکودی
۲۲۷	تورم هسته
۲۲۸	اثر تورم
۲۲۹	ریشه‌های تورم
۲۳۰	تورم از دیدگاه عرضه
۲۳۱	تورم از دیدگاه تقاضا
۲۳۲	انتظارات تورم
۲۳۲	تورم از دیدگاه سامانی
۲۳۳	پس‌انداز و تورم
۲۳۳	ایجاد ثبات و آرامش در کشور و کنترل تورم
۲۳۴	نرخ تورم چگونه محاسبه می‌شود
۲۳۵	شاخص قیمت
۲۳۵	شاخص قیمت مصرف‌کننده
۲۳۶	کاربردهای شاخص CPI
۲۳۷	محاسبه CPI
۲۳۸	روش‌های محاسبه شاخص قیمت
۲۳۹	انواع شاخص قیمت مصرف‌کننده
۲۴۰	زیر شاخص‌ها (شاخص‌های جزئی)
۲۴۱	شاخص بهای تولیدکننده
۲۴۲	شاخص بهای عمده‌فروشی
۲۴۵	فصل ششم - تقاضای پول
۲۴۷	تقاضای پول از نظر ژان بدن

۲۴۷	نظریه مقداری پول
۲۵۰	نظریه درآمدی پول
۲۵۱	نظریه روانی پول
۲۵۱	نظریه مکتب کمبریج (نظریه توازن نقدینگی)
۲۵۳	ایزادهای وارد بر نظریه مقداری
۲۵۷	نظریه کنز (نظریه رجحان نقدینگی)
۲۵۸	تقاضای معاملاتی
۲۵۸	تقاضای ایجابی
۲۵۹	تقاضای سفته‌بازی
۲۶۲	اثر افزایش درآمد بر بازار پول - اثر ضرب ثبات عرضه پول
۲۶۳	اثر تغییر تقاضای نقدینگی بر بازار پول
۲۶۴	نظریه رجحان نقدینگی توپین
۲۶۶	ترکیب ریسک درآمد قرضه و TR کل
۲۶۸	استخراج منحنی تقاضای پول از طریق تغییر نرخ بهره
۲۶۹	نظریه تقاضای مبادلاتی بامول و توپین
۲۷۱	قانون ریشه دوم بامول توپین
۲۷۲	نظریه جدید مقداری پول - میلتن فریدمن
۲۷۷	فصل هفتم - سیاست‌های پولی و مالی
۲۷۹	سیاست‌های پولی و مالی
۲۸۰	سیاست پولی
۲۸۰	سیاست پولی انبساطی
۲۸۱	سیاست پولی انقباضی

۲۸۲	مراحل اعمال سیاست پولی
۲۸۲	اهداف سیاست پولی
۲۸۲	۱. رشد اقتصادی
۲۸۲	۲. ایجاد اشتغال کامل
۲۸۲	۳. تثبیت سطح قیمت‌ها
۲۸۳	۴. ایجاد موازنه در تراز پرداخت‌ها
۲۸۳	۵. توزیع عادلانه درآمد
۲۸۴	ابزارهای سیاست پولی
۲۸۴	ابزارهای کمی سیاست پولی
۲۸۴	نرخ ذخیره قانونی
۲۸۵	نرخ تنزیل
۲۸۶	عملیات بازار باز
۲۸۷	ابزارهای کیفی سیاست‌های پولی
۲۸۸	تحلیل سیاست‌های پولی با استفاده از منحنی‌های IS و LM
۲۸۹	منحنی IS
۲۹۰	منحنی LM
۲۹۱	نقد الگوی IS-LM
۲۹۲	ارتباط سیاست‌های مالی و پولی
۲۹۲	تعادل همزمان در بازار کالا و پول
۲۹۳	سیاست‌های پولی و مالی و انتقال منحنی‌های IS و LM
۲۹۴	اعمال سیاست پولی با استفاده از منحنی‌های IS و LM
۲۹۵	بررسی اثر کاهش نرخ ذخیره قانونی

۲۹۶	اثر تغییر نرخ تنزیل مجدد بر منحنی‌های IS و LM
۲۹۶	عملیات بازار باز
۲۹۷	انتخاب ابزار پولی مناسب
۲۹۸	سیاست پولی در اقتصاد باز
۳۰۲	نظام‌های ارزی
۳۰۲	نظام ارزی با نرخ شناور ارز
۳۰۲	نظام ارزی با نرخ ثابت
۳۰۳	اثر سیاست پولی در نظام نرخ ثابت ارز و وجود اقتصاد باز
۳۰۴	سیاست پولی در نظام نرخ شناور ارز
۳۰۵	سیاست پولی در الگوی کلاسیک
۳۰۶	سیاست پولی در الگوی کینزینا
۳۰۷	رابطه بین بیکاری و تورم
۳۰۸	سیاست پولی از دیدگاه فریدمن
۳۱۰	سیاست مالی
۳۱۰	اثر سیاست مالی بر اقتصاد
۳۱۲	سیاست مالی از طریق تغییر مالیات‌ها
۳۱۳	میزان اثرگذاری سیاست‌های مالی
۳۱۴	سیاست مالی از دید فریدمن
۳۱۵	سیاست مالی و پولی از دید کلاسیک جدید
۳۱۵	اثر تغییر پیش‌بینی‌شده در عرضه پول از نگاه کلاسیک‌های جدید
۳۱۶	اثر افزایش عرضه پول پیش‌بینی‌نشده از دید کلاسیک‌های جدید
۳۱۷	ترکیب سیاست پولی و مالی
۳۱۸	ویژگی‌های اجرای سیاست پولی

۳۱۹	تاخیر زمانی در اجرای سیاست‌های پولی و مالی
۳۲۰	انواع تاخیر زمانی در اجرای سیاست‌های پولی و مالی
۳۲۲	مقایسه تاخیرهای سیاست‌های پولی و مالی
۳۲۳	علت کاهش کارایی سیاست پولی و سیاست مالی در کشورهای در حال توسعه
۳۲۵	فصل هشتم - بازار ارز و فارکس
۳۲۸	انواع اسکال نمایش نرخ ارز
۳۲۹	بازار ارز
۳۳۱	انواع عملیات در بازار ارز
۳۳۱	آربیتراژ ارز
۳۳۲	آربیتراژ بهره
۳۳۲	آربیتراژ بهره با پوشش
۳۳۳	هجینگ ارزی
۳۳۳	سوداگری ارزی
۳۳۴	سوآپ
۳۳۴	بازار دلار اروپایی
۳۳۵	یورو
۳۳۷	تحلیل بازار فارکس
۳۳۹	مزایای بازار فارکس
۳۴۱	مکانیسم انجام معاملات در بازار فارکس
۳۴۲	انواع تحلیل‌ها در بازار فارکس
۳۴۲	۱. تکنیکال (فنی)
۳۴۲	۲. فاندامنتال (ساختاری)

۳۴۳	چند مفهوم مهم بازار فارکس
۳۴۴	انواع وسایل نقل و انتقال ارزی
۳۴۶	سوئیفت
۳۴۷	مزایای سوئیفت
۳۴۸	سازمان سوئیفت
۳۵۰	شبکه سوئیفت
۳۵۱	انواع پیام‌های سوئیفتی
۳۵۷	پیوست ۱
۳۵۹	پیوست ۱ - قانون عملیات بانکداری بدون ربا
۳۶۶	پیوست ۲ - آئین‌نامه فصل دوم قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره)
۳۶۹	پیوست ۳ - آئین‌نامه فصل سوم قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره)
۳۸۳	پیوست ۴ - آئین‌نامه فصل چهارم قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره)
۳۸۶	پیوست ۵ - آئین‌نامه فصل پنجم قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره)
۳۸۹	پیوست ۶ - قانون پولی و بانکی کشور
۴۱۵	پیوست ۷ - لایحه قانونی اصلاح قانون پولی و بانکی کشور (۸/ ۱۲/ ۱۳۸۱ - مصوب شورای انقلاب جمهوری اسلامی ایران)
۴۱۷	فهرست منابع و مآخذ

مقدمه

در ارتباط با مباحث پول و بانکداری کتب زیادی نوشته و تألیف و تصنیف گردیده است که هر یک جایگاه خود را داشته و دارند. مطالبی که در کتاب‌های مرتبط نوشته شده‌اند عمدتاً بر اساس سرفصل‌هایی بوده است که در رشته‌های اقتصاد، مدیریت و حسابداری و رشته‌های مشابه دیگر تدوین شده‌اند.

در این ارتباط کتب‌هایی نیز وجود دارند که تلاش نموده‌اند موضوعات جدید را نیز در میان مطالب سرفصل‌های مصوب بگنجانند تا خواننده را با مطالب جدید نیز آشنا سازند. این شیوه می‌تواند هم مطالب کلاسیک مطرح در بحث این گونه کتب را بیازسازد هم نقص و کاستی عدم به‌روزرسانی سرفصل‌ها را برطرف سازد.

نکته‌ای که در این شیوه دوم باید در رد توجه قرار گیرد نحوه ارائه مجموع این مباحث در حدودی است که هم قابل تدوین در یک نیمسال تحصیلی باشد و هم درخور حوصله خوانندگان برای مطالعه، به نصاب دانشجویان برای همراهی با کتاب تا پایان یک نیمسال تحصیلی باشد.

این کتاب تلاش نموده با تکیه بر تمام تلاش‌ها و تجربیات سایر نویسندگان در این زمینه، مجموع هر سه ویژگی را به همراه داشته باشد تا در مجموع بتواند به هدف‌های آموزشی و یادگیری و درخور حوصله مطالعه بودن پاسخ دهد و از توضیحات اضافی غیرضروری پرهیز نماید. البته برخی قوانین مرتبط نیز در پیوست آمده است تا هر جا خواننده نیاز داشت تا با جزییات بیشتری موضوعات مطرح شده در ارتباط با مسائل پولی و بانکی کشور بیابد به آسانی قابل ردیابی باشد.

در هر صورت حتی اگر از دید برخی صاحب نظران در راه رسیدن به این هدف اشکال‌هایی وجود داشته باشد، متشکر خواهم شد که به نحو مقتضی آن را به اینجانب منعکس نمایند تا در آینده مورد استفاده قرار گیرد و خدا را شاکر هستم که توفیق اتمام این مجموعه را عطا فرمود.

فتح اله تاری

عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبائی

www.ketab.ir